

SOCIOLOGICKÝ ASPEKT GENERAČNÍ OBMĚNY V RODINNÉ FIRMĚ

Brno, 7.9.2017

Simona Weidnerová, ISEA

„Proč tak těžko?“

probíhá generační obměna v rodinných firmách a jak to souvisí s počátky naší transformace, u které si často klademe otázku „Proč tak snadno?“ proběhla....

ZÁKLADNÍ OTÁZKY

Výsledky Evropského barometru rodinných firem za rok 2016

3

- ❑ Díky dědictví sametové revoluce dojde tento rok k předávání žezla ve třetině českých rodinných podniků.
- ❑ Čeští majitelé zdůrazňují důležitost **finanční gramotnosti** členů rodiny
- ❑ Němci a evropské státy celkově staví do popředí dobrou **mezigenerační komunikaci** (92 % respondentů).

Výsledky výzkumů nelze zobecnit

4

- ❑ Přes to, že se na rodinné firmy zaměřuje mnoho vědeckých prací, nelze jejich výsledky zcela zobecnit nebo komparovat.
- ❑ Je to důsledkem nejednoznačného definování rodinného podnikání nejen u nás, ale i ve světě.
- ❑ Rozdíly v definici rodinného podniku nejsou velké, většinou se zaměřují na oblast vlastnického podílu ve firmě, podílu na strategickém řízení, případně na zastoupení členů rodiny v managementu těchto firem.

Skutečný podíl rodinných firem je v české ekonomice pouze odhadován

5

- ❑ Mezi často zmiňované odlišnosti patří stabilita nebo schopnost překonávat období krize díky **soudržnosti rodiny a loajalitě vůči firmě** i ostatním rodinným příslušníkům.
- ❑ Fenomén rodinných firem je však ve světě hodně diskutován.
- ❑ Hlavním důvodem je obrovský podíl, který firmy zaujímají ve vyspělých ekonomikách a jejich značný podíl na zaměstnanosti.

Zaměření výzkumů

6

- ❑ **Na rodinné konflikty** (pětina rodinných firem nemá proceduru, jak řešit případné konflikty a krizové situace v rodině, plán pro případ smrti, nemoci)
- ❑ **Na kvalitní lidi** (získat schopné zaměstnance , odlišný postoj k zaměstnávání talentů, udržení zaměstnanců)
- ❑ **Na negativa příbuzenských vztahů** (formální pozice ve vedení firem zastávají rodinní příslušníci aniž by tomu odpovídaly jejich schopnosti a dovednosti)

Různorodost generačních obměn

7

- ❑ Velké množství podnikatelů, kteří po revoluci vybudovali nový byznys, ho nyní nemají komu předat:
  - předání výkonné moci
  - předání vlastnického podílu
- ❑ Lidé, kteří zakládali společnosti v 90. letech, jsou dnes často ve věku, kdy začínají přemýšlet koncepčně za horizont svého vlastního angažmá ve firmách, které vybudovali.
- ❑ Řeší nástupnictví ve vlastnické i manažerské linii – někdy v rámci rodiny, někdy mimo ni.

Tendence prodat rodinnou firmu

8

- **Předání další generaci** (dvě pětiny majitelů hodlají předat svým potomkům vlastnictví i řízení podniku další čtvrtina předá vlastnictví ale řízení přenechá profesionálnímu managementu, necelá jedna pětina hodlá podnik prodat).
- Výrazně větší tendence **prodávat** je také mezi **majiteli v první generaci** (41% oproti 13% ve třetí generaci).

Příběh každé rodinné firmy se odehrál v kontextu příběhu naší společnosti...

PROČ TAK TĚŽKO?

Rodinné důvody sametové revoluce

10

- Ivo Možný pozoroval společenskou transformaci **optikou sociologie rodiny**, usoudil, že hlavní příčinou účasti komunistické elity na převratu bylo to, že **rodina** chtěla užívat svého majetku otevřeně a předávat jej legálně svým dětem...
- Další vývoj dal Možnému za pravdu. Jak ukázaly později provedené výzkumy českých elit, nezanedbatelný počet komunistických pohlavárů nebo jejich dětí se nakonec uchýtil v podnikatelské elitě.

Rodinné důvody sametové revoluce

11

- V knize Proč tak snadno? vysvětlil zhroucení komunistického režimu
- jako proces, který proběhl jak v zájmu ovládaných, tak v zájmu komunistické elity,
- která tušila, že je na čase proměnit sociální kapitál plynoucí z politické moci
- v kapitál ekonomický, který je možné předávat z generace na generaci.

Generační obměna společnosti

JEDNA GENERACE 30 LET

Sociologicky vymezená generace

13

- ❑ Proč téma rezonuje právě nyní, **28 let** po sametové revoluci ?
- ❑ V sociologickém vymezení generace se předpokládá, že příslušníky jedné generace spojuje určitá **společná zkušenost**, kolektivní identita, **obdobný životní příběh**.
- ❑ V kohortním vymezení je zdůrazněn věk, případně další objektivní znaky, které jsou pro věkovou kohortu typické, jako kvalifikace, vzdělání, apod.
- ❑ Trvání generace lze určit kvantitativně, obvykle jde přibližně o **30 let**.

Trvání jedné generace

14

Koncept generací pojmenovaných X,Y,Z generace přelomu tisíciletí „millennials“ hledá charakteristiky odlišností či společných znaků.

Trvání jedné generace je obvykle spojeno s úvahou

1. o prvních třiceti letech života jako o době **sociálního dozrávání**, učení a zakládání rodiny.
2. dalších třiceti letech života, jako **době plné aktivity**.
3. a posledních třiceti letech života jako období **opouštění veřejného života**.

Trvá dvě generace, než se
změní vzorce chování a
hodnoty....

RALF DAHRENDOF

Hodnoty a stereotypy jednání lidí

16

Teorie Ralfa Dahrendorfa o trojích hodinách, z nichž každé jsou nastaveny na jinou rychlost:

1. Hodiny pro ústavodárné změny (**čas právníků**) tikají nejrychleji, tzv. Hodina právníka je relativně nejsnadnější **6 měsíců** (Ústava se dá napsat za šest měsíců, stejně jako navrhnout volební systém či vytvořit schéma institucionálního uspořádání).
2. Hodiny pro nastolení dobře fungující a stabilní demokracie a trhu (**čas politiků**) krácejí volněji (**hodina ekonoma**) privatizace ekonomická transformace trvá podle Dahrendorfa **6 let**).
3. Hodiny pro změny v názorech a vzorech chování lidí jdou nejpomaleji. (**hodina občana**) trvá **60 let**.

Je zapotřebí dvou generací, aby se změnilo myšlení lidí či zažité vzorce lidského chování.

Rodinný podnik mimo zákon....

LÉTA PADESÁTÁ

Rodinný podnik mimo zákon

18

- Rozhodující pákou změny budování socialismu v padesátých letech pro marxistickou revoluci byla reflektovaná ekonomika.
- Dle Možného nový režim vyvlastnil rodinu, zbavil ji báze ekonomické subjektivity tím, že postavil mimo zákon rodinný podnik.
- Slibovala se **rodině jistota v placeném zaměstnání**, úleva od tlaku konkurence, pevná pracovní doba.
- Laciné závodní stravování, dostupné jesle školky skoro zadarmo, ženám osvobození od domácího posluhování....

Chataření a mezilidské vztahy

19

- Mezilidské vztahy tak stály v popředí
  - zatímco například výkon v zaměstnání, který nebyl adekvátně oceňován, nehrál velkou roli.
  - lidé se místo v práci realizovali v soukromí (v rodině, mezi přáteli, na chatě,...).
- Česká záliba v chataření a chalupaření byla možná terčem výsměchu že lidé nemohou cestovat, ono to ale fakticky byla projevem snahy vytvořit si vlastní svět, ve kterém vnější události nemají prostor.

Výsledky Evropského barometru rodinných firem za rok 2016

20

- ❑ Čeští majitelé zdůrazňují důležitost **finanční gramotnosti** členů rodiny.
- ❑ Mladá generace bydlí v blízkosti rodičů, ovládá mezigenerační komunikační dovednosti.
- ❑ Němci a evropské státy celkově staví do popředí dobrou **mezigenerační komunikaci** (92 % respondentů).

Proč byla privatizační léta
tak divoká...

RODINY SE PŘIZPŮSOBILY...

Synovce do Mototechny...

22

- Běžná česká rodina orientovala činnost všech svých členů k prosazování rodinných zájmů.
- Výhodně položenou benzinovou pumpu sice nebylo možné koupit, ale bylo rozumnou „investicí“ umístit v ní synovce jako vedoucího.
- Stejně tak je tomu s řeznictvím, či hospodou.
- Celá státní síť obchodu a služeb může být z hlediska rodin nazírána jako ekonomická báze pro autonomii rodin v ní hospodařících.

Rodiny odebírají čistý zisk

23

- Rodiny odebírají čistý zisk, veškerou režii nese stát – i ztráty – a chudne – platí energie, nájem... A rodiny podnikají ... a bohatnou...
- Věci jsou v socialistickém vlastnictví všech, na druhý pohled však nejsou „ničí“
- Ve skutečnosti jsou z ekonomického hlediska ve vlastnictví těch, kteří k nim mají **dispoziční právo** – toto dispoziční právo zakládá vlastnický vztah a může mít tržní hodnotu.
- ....Proto byla porevoluční privatizační léta tak divoká

Nakonec už režim nevyhovoval nikomu
Ani těm, dole, ani těm nahoře. Těm
zvláště, kupodivu....

PŘEBYTEK PENĚZ

Ivo Možný: Proč tak hladce ....?

25

- ❑ České rodině, nevadilo ani tak rozdělení sociálního světa jako spíš problém nedostatkovosti zboží.
- ❑ Prof. Možný uvádí několik úrovní distribuce, než se zboží dostalo na pulty pro obyčejného spotřebitele.

Vytvořily se 3 úrovně distribuce:

26

1. **S právem prvního výběru** (ještě před tím, než zboží přišlo do distribuční sítě někde na úrovni krajských skladů a přímých kontaktů od výrobce)
2. **Zbytky** tohoto prvního trhu šly **do prodejen**. Zde se ale **nedostaly na pult**. Ocitly se na trhu druhého sledu. Teď uplatňovali pracovníci distribučních sítí svou prioritu , než se otevře prodejna. Ti všichni ovšem také ze svých přebytků prodávali a mezi sebou vyměňovali a obchodovali.
3. **to, co zbylo** a už se opravdu nedalo na tomto **druhém trhu** udat, šlo do regálů na pult, aby **vytvořilo třetí trh**, jediný oficiálně existující a z vnějšku viditelný.

Peněz bylo víc než zboží

27

- ❑ Peníze přestávaly být hlavním problémem (ač jich vždycky trochu chybělo), ale i pro spotřebitele, který s penězi v ruce sháněl, co potřeboval stále zoufaleji.
- ❑ Dnes?
- ❑ Dnes je na trhu díky globální měnové politice přebytek volných peněz a s nimi také investorů, proto je zájem o rodinné firmy tak velký.

Ivo Možný: Proč tak **hladce** ....?

28

- ❑ **Rodiny** začaly mít postupně strach z budoucnosti, z budoucnosti, kdy bude situace na trhu ještě méně srozumitelná a kdy i při nákupu brambor **budou potřeba konexe**.
- ❑ **Význam sociálního kapitálu** stále více roste, a ekonomický kapitál měl stále menší cenu:
„...problém pro obyčejného člověka spočíval v tom, že na každé směně měl stále větší podíl sociální kapitál a že tento způsob hospodaření byl čím dále tím nákladnější na **čas a energii**“.

Hodnoty a stereotypy jednání lidí se budou v postkomunistických zemích měnit mnohem pomaleji než právní systém, ekonomika i politika

HODNOTY

Vzorce chování z rodiny

30

- ❑ Negativum rodinného podnikání má obdobné prvky jako pomáhající profese – tendence nepřestat řešit problémy firmy v domácím prostředí.
- ❑ Nevýhodou, že se členové rodiny nedokáží od řešení pracovních problémů odpoutat ani ve volném čase.
- ❑ Současná generace upřednostňuje work-life balance.

Analýza rozhovorů v mediích

31

- ❑ Mezigenerační soužití a komunikace.
- ❑ **Live in box** nefunguje (v důsledku vlivu moderních komunikačních technologií lidé méně komunikují v rodinách).
- ❑ **Syndrom přeplněného hnízda** nefunguje.
- ❑ Po třicítce věku druhé generace přichází zlom
  1. o prvních třicet let života doba **sociálního dozrání**, učení
  2. dalších třicet let života, jako době plné aktivity
- ❑ Rodič zdatný manipulátor.

Mezigenerační předání firem

32

- ❑ Dvě třetiny rodinných firem chtějí tradici v rodině předávat, i když polovina z nich s předáváním ještě nezačala
- ❑ Kompletní proces předání odhadují na poměrně dlouhou dobu
- ❑ Důvodem je obava z rozdílnosti v **hodnotách**, **cílech**, **očekáváních** i pracovních návycích mladší a starší generace
- ❑ Z toho plynou různé přístupy k práci či kariéře, různé styly předávání a přijímání nových informací

Vzorce chování, hodnoty.
Rodiče jako profesní
model....

HODNOTOVÝ ŽEBŘÍČEK

Model profesní zaměření

34

- ❑ V rámci stejného pohlaví (linie otec-syn, matka-dcera).
- ❑ Matka v čím dál větší míře modelem profesní role pro dceru a bude ovlivňovat i její představy o kariéře a vzdělání.
- ❑ Otec je modelem profesní role pro syna.
- ❑ Nekonkurují si jako matka a dcera, nebojují jako otec a syn.

Hodnotový žebříček rodinných firem

35

- ❑ Funguje v nich větší pospolitost členů rodiny
- ❑ Velkou roli hrají neformální vazby
- ❑ Předností je důraz na kvalitu (dobré jméno společnosti)
- ❑ Jsou budovány s perspektivou dlouhodobé existence za hranice několika generací
- ❑ Spíše, než generování zisku je akcentováno budování rodinné tradice
- ❑ To má velký dopad i na samotnou organizační kulturu a **hodnotový žebříček**

Hodnoty

v rodinných firmách jsou klíčem k tomu, proč generační obměna v rodinných firmách tolik rezonuje v médiích

DĚKUJI VÁM ZA POZORNOST